

กำเนิดขององค์กรนำของขบวนการนิสิตนักศึกษา

(พ.ศ. 2511-2514)

วันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2511 รัฐบาลได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับที่ 8 การให้เสรีภาพแก่ประชาชนในระดับหนึ่ง ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษา และประชาชนอย่างกว้างขวาง สำหรับนิสิตนักศึกษานั้น มีลักษณะของการใช้พลังและเข้าสู่ศูนย์กลางของอำนาจมากขึ้น การชุมนุมประท้วง เรียกร้อง ตลอดจนการศึกษานวความคิดใหม่ ปรากฏทั่วไปทั้งในมหาวิทยาลัยและสังคมภายนอก ยุคสมัยนี้จึงเป็นเสมือนการสะสมและเรียนรู้ประสบการณ์ เพื่อพัฒนาตนเอง พัฒากลุ่มให้มีความแข็งแกร่ง สามารถนำการเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษาทั่วประเทศได้อย่างเป็นระบบ องค์กรนำที่เป็นแกนกลางของนิสิตนักศึกษาจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ดังนั้นในบทนี้จึงจะศึกษาเพื่อทำความเข้าใจองค์กรดังกล่าวในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

ลักษณะทั่วไปและการเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษา

การก่อตั้งและกิจกรรมขององค์กรนำ

พลังนิสิตนักศึกษาการเติบโตในคุณภาพใหม่

ลักษณะทั่วไปและการเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษา

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญของรัฐบาล เริ่มขึ้นพร้อมกับการเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษาเพื่อประท้วงการขึ้นราคาค่าโดยสารรถประจำทางจาก 50 สตางค์ เป็น 75 สตางค์ นับเป็นการเคลื่อนไหวครั้งแรกของยุคนี้ และในเวลาต่อมา เมื่อรัฐบาลกำหนดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั่วประเทศในปี พ.ศ. 2512 นิสิตนักศึกษาก็ได้รวมกลุ่มเป็นกลุ่มอาสาสมัครสังเกตการณ์การเลือกตั้ง นับเป็นบทบาทที่เกี่ยวข้องกับสังคมและการเมือง ที่เกิดขึ้นเพียงไม่กี่ครั้ง ทั้ง ๆ ที่เป็นช่วงเวลาที่มีการเคลื่อนไหวในวงแคบที่สุดอีกช่วงหนึ่ง แต่การเคลื่อนไหวของพวกเขามีขอบเขตจำกัด เฉพาะเรื่องราวภายในสถาบันของตน ส่วนกระแสการคัดค้านอิทธิพลของมหาอำนาจตะวันตกนั้น เริ่มขึ้นช่วงปลายของสมัยนี้

ถ้าจะนับว่าการเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษาก่อนหน้านี้เป็นการเคลื่อนไหวทางปัญญา สมัยนี้ก็เป็นการลงมือปฏิบัติที่เป็นจริงของนิสิตนักศึกษา มีการใช้พลังกลุ่มเป็นครั้งแรกหลังจากที่การเคลื่อนไหวลักษณะนี้หายเงียบไปนานร่วมทศวรรษ การรวมตัวเพื่อประท้วง เรียกร้อง เกิดขึ้นทั่วไปแทบทุกสถาบัน และเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ส่วนมากมักจะเกิดจากแรงกดดันจากระบบบริหารและระบบการปกครองภายในสถาบันของตนเอง เช่น ปี พ.ศ. 2512 นิสิตนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล เรียกร้องให้มหาวิทยาลัยยินยอมให้นักศึกษาที่คะแนนไม่ถึง 70 % ในปีที่ 3 เรียนต่อในปีที่ 4 ได้ ปีพ.ศ. 2513 นิสิตนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาขอร้องให้วิทยาลัย ประสาทปริญญาตรีเมื่อสำเร็จตามหลักสูตร นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขอให้ผู้บริหาร มหาวิทยาลัยชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับรายได้ของมหาวิทยาลัย และนิสิตวิทยาลัยวิชา การศึกษาประสานมิตร ขอให้พิจารณาฐานะวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัย ปีพ.ศ. 2514 นิสิตศึกษาคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรียกร้องให้ยกเลิกการคิดคะแนนสอบแบบ หน่วยกิตและให้กลับไปใช้แบบร้อยละเหมือนเดิม ตลอดจนการต่อต้านการให้อภิสิทธิ์แก่บุคคล จากหน่วยงานต่าง ๆ เข้าเรียนโดยไม่ผ่านการสอบคัดเลือก เช่นที่ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปีพ.ศ. 2511 พ.ศ. 2513 ที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ในปีพ.ศ. 2514 และบางครั้งก็ชุมนุม เรียกร้องให้ปลดอาจารย์หรือผู้บริหารบางคน บางกรณี ก็เรียกร้องให้ปฏิบัติหน้าที่ต่อ (พโยม วรรณศิริ 2516 : 8-23) รวมทั้งการต่อต้าน กิจกรรมฟุ่มเฟือยไร้สาระ พุทบอลประเพณีจุฬา-ธรรมศาสตร์ เป็นกิจกรรมที่ถูกต่อต้านมากที่สุด การเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษานั้น ถ้าพิจารณาจะเห็นได้ว่าเกี่ยวข้องกับอาจารย์ และผู้บริหารแทบทั้งสิ้น และการเคลื่อนไหวยังไม่รุกล้ำออกไปยังสังคมภายนอก และยังไม่ มีปฏิริยาที่ต่อต้านรัฐโดยตรง รวมทั้งไม่มีองค์กรที่มีบทบาทนำที่ชัดเจนเป็นระบบ

การเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่จะเกิดจากความไม่พอใจและรวมตัวกัน เฉพาะบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงประท้วง เรียกร้องและเลิกরাไปเมื่อเหตุการณ์สิ้นสุด จะมี อยู่บ้างที่คณะกรรมการสโมสรเป็นแกนนำ หรือประสานงานการเรียกร้องดังกล่าว สำหรับ สโมสรนิสิต(นักศึกษา) ในช่วงนี้ ยังไม่มีบทบาทที่เป็นที่ยอมรับกันอย่างแท้จริง (มรว.พฤทธิสาน ชุมพล 2528 : 61) โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากกลุ่มนิสิตนักศึกษาที่มีความคิดก้าวหน้า ซึ่งเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ

การไม่ยอมรับสโมสรรณิสิต(นักศึกษา)นั้น นอกจากการที่สโมสรรสนใจจัดแต่กิจกรรม บันเทิง และก้านพิธีการต่าง ๆ เช่น งานรับน้องใหม่ งานไหว้ครู งานลอยกระทง งาน กีฬาประเพณีต่าง ๆ (ธเนศวร์ เจริญเมือง 2517 : 12) แล้ว ยังเนื่องจากปัญหาต่างๆ ที่เกิดจากระบบการคัดเลือกกรรมการสโมสรร เพราะการสมัครรับเลือกตั้งนั้นสมัครเป็นบุคคล และมีการเลือกตั้งโดยตรงและทางอ้อม ทำให้การดำเนินงานไม่เป็นเอกภาพ มีความ ชัดแย้งในระหว่างคณะกรรมการ เกิดความวุ่นวายและเกิดการคอร์รัปชันในชุมนุมต่าง ๆ เนื่องจากไม่อาจจะควบคุมดูแลได้อย่างมีประสิทธิภาพ (บุญเกิด งอกคำ : 2526 : 129) จากสภาพที่เกิดขึ้นจึงได้มีการเรียกร้องจากนิสิตนักศึกษาให้มีการแก้ไขโครงสร้างการบริหาร งานของคณะกรรมการสโมสรรเสียใหม่ จนกระทั่งได้มีการแก้ไขในเวลาต่อมา

สำหรับกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์อีกประเภทหนึ่งที่ยังเป็นที่สนใจของนิสิตนักศึกษา ก็คือ งานค่ายอาสาพัฒนา เช่น ในปีพ.ศ. 2513 เดือนมีนาคม นักศึกษา 3,000 คน แยกย้ายตั้งค่ายอาสาฯ เกือบ 40 แห่ง (เคลนิวิล์ 2513 : 1) และในเดือนกรกฎาคม ปีเดียวกัน มีค่ายอาสาพัฒนา 42 แห่ง นิสิตนักศึกษาเข้าร่วมกิจกรรมมากกว่า 2,500 คน (ชาวไทย 2513 : 1) แต่รูปแบบของค่ายก็ยังเป็นการสังคมสงเคราะห์ที่ไม่เปลี่ยนแปลง จากเดิมมากนัก

จากการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นเกือบทุกสถาบันการศึกษา แสดงว่านิสิตนักศึกษาทั่วไป เริ่มมีความตื่นตัว และสนใจสภาพแวดล้อมรอบตัวมากขึ้น แม้จะเป็นเพียงผลประโยชน์ เฉพาะตน

และขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์นั้นก็แปรรูปไปจาก เดิมก็ตาม จากความใกล้ชิด โอบอ้อมอารีและเคารพเชื่อฟัง เปลี่ยนเป็นการใช้อำนาจจาก พลังของกลุ่มเพื่อประท้วงเรียกร้องตามความต้องการ

ความกระตือรือร้นและการเปลี่ยนแปลงทางความคิดของนิสิตนักศึกษานั้น เกิดขึ้น ท่ามกลางบรรยากาศทางสังคม ที่มีการแสดงออกอย่างกว้างขวาง หนังสือทางวิชาการและ นิตยสารต่าง ๆ เป็นเวทีของนักวิชาการที่เห็นสำเร็จการศึกษาจากประเทศแถบตะวันตก มีอาทิ หนังสือชัยพฤกษ์ฉบับนักศึกษาและประชาชน ปีพ.ศ. 2512 เสนอความคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์ เสนอความคิดที่เป็นประชาธิปไตยคัดค้านเผด็จการ เปิดโปงโจมตีจกัวรรคินิยมในสงคราม

เวียตนาม (เสถียร 2525 : 401) นอกจากนี้ก็มีหนังสือวิทยาสารเศรษฐกร หนังสือพิมพ์ ประชาธิปไตย และมหาสารภูธร สำหรับสังคมศาสตร์ปริทัศน์ ซึ่งเปลี่ยนบรรณาธิการ เป็น สุชาติ สวัสดิ์ศรี ทำหน้าที่คัดค้านต่อต้านเผด็จการและจักรพรรดินิยมอย่างมีเหตุผล และมี หลักฐานข้อมูลในการนำเสนอ (2525 : 402) มีการตีพิมพ์วรรณกรรมก้าวหน้าของ นักเขียนรุ่น 2495-2500 จำนวนมาก (2525 : 380-381)

นิสิตนักศึกษาผู้เป็นบุคคลที่นักวิชาการตั้งข้อสังเกตว่า ". . . เป็นชนรุ่นใหม่ที่น่าสงสาร เขาถูกปฏิเสธสิทธิที่จะปกครองตนเองเป็นเวลาถึงสิบปี เขาไม่รู้จักคำว่าเสรีภาพ เขาได้ยินได้ฟังแต่ความมั่นคงของรัฐและการพัฒนาเศรษฐกิจ" (ชัยอนันต์ ชัยสิริ สมุทวนิช 2516 : 127) ผลจากการปิดกั้นดังกล่าว เมื่อมีโอกาสได้แสดงออก นิสิตนักศึกษาจึง เคลื่อนไหวในแทบทุกเรื่องที่เป็นปัญหา แต่การเปลี่ยนแปลงบทบาทอย่างรวดเร็วเช่นนี้ ผู้บริหารประเทศเองไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร ถึงคำสัมภาษณ์ของรัฐมนตรีกระทรวง ศึกษาธิการยุคนั้นที่กล่าวว่า

. . . นักศึกษาจะไม่เดินขบวน เรียกร้องก่อความวุ่นวาย เนื่องจากชนบทธรรมเนียม ประเพณี . . . ด้านเคารพครูบาอาจารย์ นอกจากนี้ระบบการสอบคัดเลือกเข้ามายังเพ็น อย่างดี ส่วนความวุ่นวายอยู่เสมอ เป็นพวกเด็กวัยรุ่นซึ่งซัดแย้งและทะเลาะวิวาทในปัญหา ส่วนตัวเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่มีปัญหาการเมืองเลย . . . (เคลวินีส 2512 : 1-2)

นอกจากนี้อธิปไตยพัฒนาชุมชนก็มีความเห็นไม่แตกต่างกันว่า "นิสิตนักศึกษา อาสาพัฒนาพอใจที่จะก้มหน้าก้มตาทำงานแต่อย่างเดียว ไม่สนใจการเมือง ซึ่งเป็นเรื่อง ของรัฐบาล สิ่งนั้นเป็นความคิดเห็นที่งดงาม (สยามรัฐ 2513 : 2) การที่ผู้บริหารให้ ทัศนะเช่นนั้น ก็นับว่าสอดคล้องกับบทบาทนิสิตนักศึกษาผู้ที่ยังไม่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับ การเมืองภายนอกสถาบันโดยชัดเจน แต่ความไม่สนใจที่มีต่อการเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษา โดยเห็นว่าเป็นความซัดแย้งของบุคคลนั้น ทำให้เกิดการละเลยที่จะศึกษาทำความเข้าใจ ปραกฏการณ์เหล่านั้นอย่างจริงจัง ดังจะเห็นได้ว่าในยุคนั้นแทบจะไม่มีการศึกษา เรื่องของ นิสิตนักศึกษาโดยตรงเลย

การก่อตั้งและกิจกรรมขององค์กรนำ

ถึงแม้สโมสรนิสิต(นักศึกษา)จะเป็นองค์กรนำที่ถูกต้องชอบธรรมของนิสิตนักศึกษา แต่เพราะความจำกัดของขอบเขตความรับผิดชอบเฉพาะภายในสถาบัน และการถูกปฏิเสธ การยอมรับบทบาทอย่างเป็นทางการดังกล่าว ก่อให้เกิดองค์กรนำรูปแบบใหม่ และสามารถ สร้างบทบาทเข้ามามีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษาอย่างใกล้ชิด องค์กรดังกล่าว คือองค์กรที่เป็นทางการคือศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย และกลุ่มที่ไม่เป็นทางการ คือ กลุ่มอิสระต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย

ก. ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย

ความคิดในการก่อตั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษานั้น เกิดขึ้นนับตั้งแต่มีการตั้งกลุ่ม สังเกตการณ์การเลือกตั้งในปีพ.ศ. 2512 ซึ่งมีนิสิตนักศึกษาจากหลายสถาบัน เข้ามาร่วม คำเนิการอย่างแข็งขัน จนกระทั่งได้พัฒนาไปสู่ความพยายามที่จะให้มีองค์กรกลางที่เป็น จุติรวมของนิสิตนักศึกษาทั่วประเทศ จากความต้องการดังกล่าว ในการประชุมสัมมนาเรื่อง "บทบาทของนักศึกษาในการพัฒนาประเทศ" ในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 2512 ณ ค่ายลูกเสือ กำแพงแสน นครปฐม ซึ่งจัดโดย ชุมนุมสัมมนา คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้มีการพิจารณาในเรื่องนี้อีกครั้งและมีมติเห็นสมควรให้มีศูนย์กลางของนิสิตนักศึกษา โดย ยึดหลักการที่ให้นายกสโมสรหรือนายกองกิจการนิสิตเป็นแกนกลางของศูนย์ดังกล่าว (ประสาน มฤคพิทักษ์ 2516 : 34-36) และการพิจารณารายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์โครงสร้างการบริหาร อำนาจและหน้าที่ขององค์กร ได้มีการพิจารณาในระหว่าง กลุ่มผู้นำนิสิตนักศึกษาอีกครั้ง ในการสัมมนาเรื่อง "งานบริการนักศึกษาครั้งที่ 4" ของ สมาคมบริการนักศึกษานานาชาติ (World University Service - WUS) ในเดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2512 ณ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ภายหลังจากนั้นได้มีการปรึกษาหารือ อย่างไม่เป็นทางการที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และวิทยาลัยวิชา การศึกษาประสานมิตร จนกระทั่งได้มีมติในการประชุมครั้งหลังสุดว่า

. . . ในวาระอันเป็นการสมควรที่นิสิตนักศึกษาจากสถาบันการศึกษาชั้นปริญญาตรี ในประเทศไทย ควรจะได้ร่วมกันกระทำอันเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศ จึงได้ ตกลงจัดตั้ง "ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย" มีชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า National Student Center of Thailand . . . (มติที่ประชุม อ้างถึงใน อนันต์ เสนาพันธ์ พตต. 2516 : 36)

สถาบันสมาชิกของศูนย์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในระยะก่อตั้ง ประกอบด้วย สโมสรนักศึกษาหรือองค์การนิสิตของมหาวิทยาลัยต่าง ๆ 11 สถาบัน คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และวิทยาลัยวิชาการศึกษา 3 แห่ง คือ ประสานมิตร บางแสน และปทุมวัน โดยมีวัตถุประสงค์ที่กำหนดเอาไว้ว่า

. . . เพื่อเพิ่มพูนความสัมพันธ์อันดีระหว่างนิสิตนักศึกษาแต่ละสถาบันและระหว่างประเทศ ให้บริการและส่งเสริมสวัสดิภาพนักศึกษา ส่งเสริมเสรีภาพและรักษาผลประโยชน์ของนักศึกษา ยกมาตรฐานการศึกษา เพิ่มความเข้าใจอันดีระหว่างนักศึกษากับประชาชน ส่งเสริมศิลปและประเพณีอันดีของไทย รักษาและบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคม (เคลินิวส์ 2513 : 1-2)

จึงกล่าวได้ว่า ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยก่อตั้งขึ้นในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2516 มีนายโกศล โรจนพันธ์ จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นเลขาธิการคนแรก และมีนายเกียรติศักดิ์ นาคะประสิทธิ์ แห่งวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตรเป็นเหรัญญิก และในปีถัดมามีนายชัยวัฒน์ ภักดีนิลรัตน์ แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นเลขาธิการ สำหรับคนที่สาม คือ นายภาณุมาศ บุนนาค จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ถึงแม้ว่าประธาน มฤตพิทักษ์ จะกล่าวถึงรากฐานแห่งความคิดที่จะรวมกลุ่มนิสิตนักศึกษาว่ามีพื้นฐานมาจาก "เพื่อขจัดลีและการขัดแย้งระหว่างสถาบัน" (2516 : 8-9) และธเนศวร์ เจริญเมือง กล่าวว่า "ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย กำเนิดขึ้นจากอิทธิพลจากต่างประเทศเป็นสำคัญ บทบาทของนักศึกษาที่ร่วมพลังกันต่อสู้กับปัญหาต่าง ๆ ในต่างประเทศ ทำให้ตัวแทนนักศึกษาจากสถาบันรวมกลุ่มกัน" (2518 : 13) แต่ มรว.พศุทธิसान ชุมพล เชื่อว่า "ผู้ที่ผลักดันให้ สนท. (ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย) ขึ้นมานั้น เป็นนักศึกษาจากกลุ่มอิสระ มากกว่าอื่น (2528 : 62) จากการมองจุดกำเนิดของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ ด้วยประเด็นที่แตกต่างกันนี้ ทำให้ทราบว่ ปัจจัยที่มีผลต่อความพยายามก่อตั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ มีหลายประการ ดังนั้นจึงจะศึกษา เพื่อเสนอ เป็นข้อสังเกตของการก่อตั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา เอาไว้ดังนี้

1. กลุ่มผลักดันการก่อตั้ง

ถึงแม้ว่าศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาและกลุ่มอิสระ ดูเสมือนเป็นกลุ่มนำสองกลุ่มที่เป็นอิสระต่อกัน และบางช่วงเวลาก็ขัดแย้งกัน แต่ถ้าทบทวนถึงการเคลื่อนไหวของผู้นำนิสิตนักศึกษา ก่อนการก่อตั้ง จะเห็นได้ว่า ศูนย์กลางนิสิตศึกษานั้น เป็นส่วนเชื่อมต่อกับนิสิตนักศึกษา ซึ่งต่อมาเป็นสมาชิกคนสำคัญของกลุ่มอิสระในมหาวิทยาลัย ทั้งนี้เพราะกลุ่มสังเกตุการณ์การเลือกตั้ง หรือชุมนุมสมานาที่จัดสัมมนาและมีการพูดถึงศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาเป็นครั้งแรกนั้น เป็นกลุ่มอิสระ หรือกลุ่มที่สมาชิกกลุ่มอิสระเข้าไปมีบทบาทอย่างสูง ความคิดริเริ่มจากกลุ่มทั้งสองได้มีการผลักดันให้นำเข้าไปพิจารณาในการสมานาของสมาคมบริการนักศึกษานานาชาติ ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนนิสิตนักศึกษาจากหลายสถาบัน จนเป็นที่ยอมรับให้มีการก่อตั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย

และการที่กำหนดโครงสร้างการบริหารให้นายกสโมสรหรือประธานนักศึกษาเป็นกรรมการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาโดยตำแหน่งนั้น ถึงแม้ว่าคณะกรรมการสโมสรขณะนั้นไม่เป็นที่ยอมรับของนิสิตนักศึกษาที่มีความคิดใหม่ก็ตาม แต่ก็ด้วยเหตุผลเพื่อให้ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาเป็น "องค์กรที่ชอบธรรมของขบวนการนักศึกษา" (เทียนชัย วงศ์ศรีสุวรรณ 2524 : 262) และด้วยเหตุผลที่ว่า ". . . นายกสโมสรหรือหัวหน้าคณะเป็นผู้ได้รับความไว้วางใจและสนับสนุนจากส่วนรวม เป็นตัวแทนสถาบันติดต่อกับภายนอกและภายในอยู่แล้ว มีสิทธิอำนาจและหน้าที่อย่างเต็มที่ในการดำเนินงาน . . . ซึ่งเป็นผู้มีโอกาสเกิดการขัดแย้ง ทำให้ปฏิบัติงานไม่ได้ผลเท่าที่ควร (สมาคมบริการนักศึกษานานาชาติ 2512 : 39) ดังนั้นศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ จึงมีลักษณะเป็นการรวมตัวของนิสิตนักศึกษาสถาบันต่าง ๆ อย่างเป็นทางการ ด้วยเหตุผลดังกล่าวกลุ่มอิสระจึงยินยอมให้อำนาจในการดำเนินงานองค์กรตกอยู่ภายใต้การนำของกลุ่มบุคคลที่พวกเขาไม่ยอมรับ แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่า ในระยะหลังประกาศก่อตั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ นั้น สมาชิกกลุ่มอิสระก็เป็นตัวแทนลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นนายกสโมสรหรือประธานนักศึกษา เช่น เสกสรรค์ ประเสริฐกุล เคยสมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานนักศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในปีการศึกษา 2514 (เสกสรรค์ ประเสริฐกุล 2527 : 427) และธีรยุทธ บุญมี ก็เคยสมัครรับเลือกตั้งตำแหน่งนายกสโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์ (ธเนศวร์ 2516 : 14) แต่ก็ไม่ได้รับเลือกตั้งทั้งสองคน ซึ่งน่าจะเป็นเหตุแสดงให้เห็นว่ากลุ่มอิสระมีขั้นตอนในการดำเนินงานเพื่อจะเข้าไปมีบทบาทในการนำ

นิสิตนักศึกษาอย่างเป็นทางการ และมีความจำเป็นที่จะต้องใช้ตำแหน่งในองค์กรของนิสิตนักศึกษาเข้าไปเป็นพื้นฐานในการแสวงหาความชอบธรรม ข้อสังเกตนี้มีเหตุผลที่จะช่วยยืนยันได้อีกประการหนึ่ง ก็คือ สมาชิกคนสำคัญของกลุ่มอิสระในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เขียนช่วยวงศ์ศรีสุวรรณ กล่าวว่า

. . . เราารู้สึกว่า เราต้องเข้าไปสัมพันธ์กับขบวนการนักศึกษา ไม่ใช่ตีตัวออกห่าง . . . ต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับนักศึกษาและขึ้นมาบีบคั้นขบวนการนักศึกษา . . . เราได้เข้าไปนำขบวนการนักศึกษาแต่ละมหาวิทยาลัย ค่อยมาพวกก้าวหน้าได้ เข้ามามีบทบาทรวมกลุ่มศึกษาต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ทำให้เราพอจะมีทีมที่เคลื่อนไหวใหญ่กว่านี้ . . . เราก็เริ่มเห็นว่าน่าจะนำขึ้นมาเป็นองค์กรนำ จึงเกิดมีศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ เกิดขึ้นเป็นองค์กรนำ (2516 : 262)

จากบทบาทของกลุ่มอิสระที่เข้าไปเกี่ยวข้องในลักษณะของการผลักดันและร่วมเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษา ดังนั้น กลุ่มอิสระจึงนับเป็นจุดกำเนิดของขบวนการนิสิตนักศึกษาไทยยุคใหม่

2. เป้าหมายและวัตถุประสงค์

เป้าหมายเบื้องต้นของกลุ่มอิสระที่ผลักดันให้มีองค์กรที่เป็นศูนย์กลางของนิสิตนักศึกษาทั่วประเทศ ก็คือ ". . . เป้าหมายที่จะกำหนดขบวนการนิสิตนักศึกษา ที่จะสร้างขบวนการนิสิตนักศึกษาขึ้นมา" (เขียนชัย 2524 : 48) และการที่จะให้นิสิตนักศึกษามีบทบาททางสังคมและการเมือง ก็คือต้องพัฒนาแนวความคิด อุดมการณ์และการลงมือปฏิบัติจริง กลุ่มอิสระเริ่มตระหนักถึงองค์กรที่จะรองรับการปฏิบัติงานดังกล่าว และยุทธวิธีในการดำเนินงานในขณะที่นิสิตนักศึกษาที่ยังสนใจกิจกรรมบันเทิง กิจกรรมกีฬา หรือการเรียนในห้องเรียนเท่านั้น ซึ่งบางครั้งก็เกิดปัญหาการชกต่อยทะเลาะวิวาทอันเนื่องมาจากการแข่งขันกีฬา และการถ่ายทอดวัฒนธรรมสถาบันนิยมผ่านระบบอาวุโสที่เกิดขึ้นในหลายมหาวิทยาลัย

ดังนั้นการกำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาที่เป็นจริงและสอดคล้องกับผลประโยชน์ของนิสิตนักศึกษา จึงจะเป็นที่ยอมรับกันได้เป็นอย่างดี ธีรยุทธ บุญมี ได้สรุปถึงบทบาทของนิสิตนักศึกษายุคนี้ว่า ". . . ความสนใจทางการเมืองต่ำ ยังก็คืออัสี ก็คือคณะนิสิตมหาวิทยาลัย . . . และขาดองค์กรรวมที่จะประสานงาน . . ." (2516 : 31)

ฉะนั้นการก่อตั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา เพื่อขจัดสีและการขัดแย้งในสถาบัน ย่อมทำให้เกิดผล
 อย่างเป็นรูปธรรมที่จะได้รับการสนับสนุนจากนิสิตนักศึกษาทั่วไป แม้ว่าเป้าหมายและวัตถุประสงค์
 ประสงค์โดยกลุ่มผลักดันกันนั้นจะเป็นเช่นไรก็ตาม

3. ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง

การก่อตั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยนั้น มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่ต้อง
 พิจารณาคือ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความคิดของกลุ่มอิสระเกี่ยวกับบทบาทของนิสิตนักศึกษา และ
 ปัจจัยทางสังคมอื่น ๆ

ทางด้านกลุ่มอิสระซึ่งมีบทบาทโดยตรงในการก่อตั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา และม
 ความคิดที่จะพัฒนาหลังนิสิตนักศึกษาให้มีบทบาททางสังคมและการเมือง ความต้องการของ
 กลุ่มอิสระดังกล่าวเกิดขึ้นเมื่อมีการเปรียบเทียบบทบาทของนิสิตนักศึกษาไทยกับนักศึกษาชาติ
 อื่น ๆ ซึ่งมีการเคลื่อนไหวเกิดขึ้นหลายครั้ง เช่น การเคลื่อนไหวของนักศึกษาและขบวนการ
 "ฮิปปี้ส์" ของคนหนุ่มสาว การเคลื่อนไหวปฏิวัติวัฒนธรรมของเยาวชนเรดการ์ดในประเทศไทย
 การยึดมหาวิทยาลัยของนักศึกษาฝ่ายซ้ายของฝรั่งเศส (เสถียร 2525 : 382) ตลอดจน
 ถึง การเกิดความคิดของซ้ายใหม่ในสมัยนั้น ซึ่งชาญวิทย์ เกษตรศิริ กล่าวว่าได้รับอิทธิพล
 จากบทบาทของนิสิตนักศึกษาต่างประเทศดังนี้ ". . . ผมเชื่อว่าเริ่มต้นจากขบวนการ
 นักศึกษาตะวันตกในช่วงทศวรรษ 1960 ส่วนหนึ่งของความคิดซ้ายใหม่จะต่อต้านสงคราม
 เวียดนามต่อต้านสถาบัน (anti - establishment) ต่อต้านการสร้างกำลังอาวุธ . . ."

จากบทบาทของนักศึกษาต่างประเทศที่แพร่เข้าสู่ประเทศไทย ทำให้กลุ่มนิสิตนักศึกษา
 ที่สนใจปัญหาของบ้านเมืองและสังคมอยู่แล้ว เกิดความบังคาลใจที่จะผลักดันให้เกิดบทบาท
 ดังกล่าวในประเทศไทยบ้าง เกิดความต้องการที่จะพัฒนานักศึกษาโดยกว้างขวาง ดังนั้น
 จึงต้องอาศัยองค์กรกลางเป็นแกนในการผลักดันดังกล่าว จึงเป็นจุดเริ่มต้นของความคิดที่จะ
 ก่อตั้งองค์กรรวมของนิสิตนักศึกษา

ส่วนอิทธิพลทางด้านสังคมนั้นก็คือ ความคาดหวังของสื่อมวลชนต่าง ๆ ที่ต้องการให้
 นิสิตนักศึกษาสนใจปัญหาส่วนรวมของประเทศ และมีหน่วยงานที่เป็นศูนย์กลางของนิสิตนักศึกษา
 อย่างแท้จริงดังที่นักวิชาการท่านหนึ่งฝากความหวังเอาไว้ว่า

. . . . . นิสิตนักศึกษาต้องมีสถาบันหรือ องค์การที่เข้มแข็ง คือต้องมีสหพันธ์นักศึกษาแห่งชาติ มีความหมาย ความสำคัญอย่างมากในการแสดงออกทางพฤติกรรมการเมือง และเป็นเกราะป้องกันตัวเองด้วย รัฐบาลจะได้ควบคุมหรือส่งเสริมนิสิตนักศึกษาในทางการเมืองผ่านสหพันธ์ฯ

. . . เป็นศูนย์กลางดำเนินการด้านอาสาพัฒนาชนบท เป็นแนวหน้าของศิลปวัฒนธรรมไทย

. . . นิสิตนักศึกษาควรตั้งตัวเป็นกลางทางการเมือง ไม่ควรถือฝักถือฝ่าย . . . ช่วยเสริมสร้างศักดิ์ศรีและป้องกันมิให้ . . . ต้องตกเป็นเครื่องมือของนักการเมืองกลุ่มหนึ่งกลุ่มใด

. . . หากเห็นไม่ถูกไม่ควรต้องแสดงออกให้เห็นทั่วไป เป็นพลังต่อต้านความเลวร้าย . . . มีความเป็นอิสระ . . . (2513 : 3-4)

หรือการที่ มรว.ถึกฤทธิ ปราโมช สนับสนุนให้นิสิตนักศึกษาสงใจสังคม และเกี่ยวข้องกับบ้านเมืองมากขึ้น ดังที่ได้เขียนเอาไว้ว่า

. . . ถ้าเกณฑ์ให้นักศึกษามีหน้าที่ศึกษาอย่างเดียว ไม่ยอมให้คำนึงถึงกิจการอื่น . . . ก็จะได้คนจำนวนมากที่มีใจแคบ พรรคไหนแคบ สนใจแต่เรื่องเดียว พูดยแต่เรื่องเดียวและคิดได้เรื่องเดียว . . . คนประเภทนี้ไม่เป็นปัจจัยให้สังคมรุ่งเรือง และก้าวออกไปข้างหน้า ถ้านักศึกษามุ่งการศึกษาอย่างเดียว . . . ก็เป็นเพียงผู้แสวงหาอาชีพ การศึกษาก็เป็นแนวทางเดินสู่อาชีพ ไม่มีความหมายอะไรเกินกว่านั้น นักศึกษาเป็นผู้นำใหญ่ . . . เป็นสมาชิกสังคม . . . ต้องมีส่วนเกี่ยวข้องกับสังคม ไม่ว่าจะเป็นการแก้ปัญหาคือ . . . สร้างสรรค์สังคมให้ดีขึ้น . . . กิจกรรม . . . ความสนใจของนักศึกษาควรกว้างขวางออกไปทั้งทางการเมืองและอื่น ๆ . . . (2513 : 5-6)

เมื่อกลุ่มนิสิตนักศึกษาซึ่งสนใจปัญหาสังคมส่วนรวมอยู่แล้ว ได้รับแนวความคิดจากบทบาทของนักศึกษาต่างประเทศ ประกอบกับแรงสนับสนุนจากนักวิชาการและบุคคลในวงการศึกษาหนังสือในขณะนั้น ทั้งนี้จะช่วยเหตุผลอะไรก็ตาม แต่ก็มีส่วนกระตุ้นให้นิสิตนักศึกษาคำนึงถึงบทบาทของตนเองมากขึ้น ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ จึงก่อตั้งด้วยเหตุผลเหล่านี้เป็นปัจจัยบางส่วน

ระยะแรกของการก่อตั้ง ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษานี้มองกล่าวได้ว่า แทบจะไม่มีบทบาทอะไรในสังคมเลย แต่ในปีที่สองได้มีความพยายามที่จะจัดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้น มีงานด้านสังคมสงเคราะห์ เช่น การจัดรายการช่วยผู้ประสบอุทกภัยจังหวัดหนองคาย . . . โดยนำเงินมูลเกล้า ฯ ถวายโดยเสด็จพระราชกุศลช่วยผู้ประสบอุทกภัย จัดรายการถวายพระพรทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 . . . จัดส่งนิสิตนักศึกษาจากทุกสถาบันไปแนะแนวการศึกษาแก่นักเรียนชั้น ม.ศ. 5 ในต่างจังหวัด โดยเห็นความสำคัญที่การสนับสนุนให้นักเรียนถนัด

ทางไหนไปเรียนทางนั้น . . . (อนันต์ เลิศนาถนันท์ พศต. 2516 : 47-48) พอขึ้นปีที่สามพบพานขององค์การตั้งกล่าว ก็หายเงิบไปอีก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสาเหตุที่โครงสร้างการบริหารงานของศูนย์ที่กำหนดให้ประธานนักศึกษานายกองการนิสิตเป็นกรรมการ และคณะกรรมการนิสิตนักศึกษาด้วยกัน ซึ่งค่อนข้างอนุรักษ์นิยม อีกทั้งไม่เป็นที่ยอมรับของนิสิตนักศึกษาทั่วไป (มรว.พฤทธิसान ชุมพล 2528 : 61-62) ประกอบกับภาระกิจที่แต่ละคนรับผิดชอบอยู่ในแต่ละสถาบัน ทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ในศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาชบเขาไม่มีบทบาทที่ชัดเจน จนกระทั่งมีผู้กล่าวเปรียบเทียบกับ " . . . ทำให้ลักษณะของการทำงานที่ไม่สร้างสรรค์ในสโมสรนักศึกษาไปปรากฏอยู่ที่ศูนย์ฯ ด้วย . . ." (ธเนศวร์ เจริญเมือง 2516 : 13) แต่ในเวลาต่อมาศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ก็สามารถแสดงบทบาททางสังคมและการเมืองจนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป

ข. กลุ่มอิสระในมหาวิทยาลัย

จากบรรยากาศความอับเฉาทางปัญญาในมหาวิทยาลัยในยุคก่อนหน้านี้ จนกระทั่งให้เกิดกลุ่มอิสระขึ้นหลายกลุ่มขึ้น อิทธิพลของกลุ่มอิสระได้ส่งผลต่อนิสิตนักศึกษาที่เบื่อหน่ายสภาพในมหาวิทยาลัยในยุคต่อมาด้วย โดยที่สมาชิกของกลุ่มอิสระภายนอกมหาวิทยาลัย เช่น ชมรมปริทัศน์เสวนา ได้กลับเข้าไปมีบทบาทในการตั้งกลุ่มในลักษณะดังกล่าวในมหาวิทยาลัย ดังนั้นนับตั้งแต่ปี 2512 เป็นต้นมา จึงเกิดกลุ่มอิสระขึ้นมาหลายกลุ่มในเกือบทุกมหาวิทยาลัย เช่น กลุ่มสภาหน้าโดม กลุ่มนิติศึกษา กลุ่มเศรษฐธรรม กลุ่มผู้หญิงที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กลุ่มโชติสใหม่ และชมรมรัฐศึกษาที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สภาภาแพทยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ชมรมวรรณศิลป์ และแนวร่วมนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และชมรมคนรุ่นใหม่ ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง (มรว.พฤทธิसान ชุมพล 2528 : 61)

กลุ่มอิสระเหล่านี้ เป็นนิสิตนักศึกษากลุ่มเล็ก ๆ ตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เพื่อถกเถียงปัญหากัน เรียกว่า "กลุ่มเสวนา" ซึ่งเทียนชัย วงศ์ศรีสุวรรณ ได้บรรยายถึงลักษณะของกลุ่มเอาไว้ว่า " . . . ไม่มีการจัดตั้งองค์กรขึ้นนำ กลุ่มของเราคือกลุ่มของคนที่ไม่รู้ เรื่องอะไรเลย อ่านหนังสือทุกเล่มที่เราพอจะอ่านได้ หาเรื่องทุกเรื่องที่เราพอจะถกเถียงได้ จับปัญหาทุกปัญหาที่เราเห็นว่ามันมีความสำคัญขึ้นมาถกกัน เราโตมาด้วยตัวเอง และผ่านการพูดคุยด้วยตนเองมาตลอด(2524 : 261) จากกลุ่มที่สมาชิกมีความสนใจ

หลากหลาย ได้พัฒนาไปสู่ความสนใจเฉพาะทางด้านปัญหาสนใจและการเมืองมากขึ้น เช่น การก่อตั้งกลุ่มสหภาพนาโคม ก็โดยเหตุผลที่ว่า ". . . น่าจะมีกลุ่มหรือกิจกรรมอะไรสักอย่างที่ดึงดูดนักศึกษาให้มาสนใจปัญหาของบ้านเมือง . . . จัดให้มีการสนทนาการเมืองกับผู้มีความรู้ สักปาด์ละครั้ง" (เสกสรรค์ ประเสริฐกุล 2527 : 470) การพัฒนาของกลุ่มอิสระนั้น นอกจากจะมีพัฒนาการทางความคิดของสมาชิกไปสู่ความสนใจเฉพาะทางมากขึ้นแล้ว ยังเริ่มตระหนักถึงการที่จะเคลื่อนไหวเพื่อพัฒนานิสิตนักศึกษาที่มีความสนใจในปัญหารอบตัวมากขึ้นอีกด้วย

กิจกรรมของกลุ่มอิสระนั้น นอกจากเป็นกลุ่มเสวนาหรือสนทนาทางเศรษฐกิจการเมืองตลอดจนปัญหาการเรียน การสอน และกิจกรรมฟุ้งเฟ้อในมหาวิทยาลัยแล้ว ก็มีบทบาทในการเคลื่อนไหวคัดค้าน เช่น กลุ่มสหภาพนาโคมเคลื่อนไหวคัดค้านความฟุ่มเฟือยในการแข่งขันฟุตบอลประเพณี สำหรับกิจกรรมที่สำคัญและเป็นกิจกรรมหลักของกลุ่มอิสระก็คือ จัดพิมพ์หนังสือรายสัปดาห์และเขียนบทความลงในวารสารต่าง ๆ หนังสือของกลุ่มอิสระก็มี อาทิ สารสหภาพนาโคม ก๊วยขาว ของกลุ่มสหภาพนาโคม คัมภีร์ ปลดเสียงนักศึกษา ความเรียบง่ายที่แฝงเร้น รัฐธรรมนูญสู่ สู่เพื่อสิทธิสตรี ไทยรัฐที่ 57 วรรณศิลป์ ลอมฟางเพื่ออิสระภาพทางปัญญา (สำนักงานส่งเสริมและประสานงานเยาวชนแห่งชาติ 2525 : 28)

ในจำนวนกลุ่มอิสระที่เกิดขึ้นเกือบทุกมหาวิทยาลัยนั้น กลุ่มสหภาพนาโคมนับเป็นกลุ่มที่มีบทบาทโดดเด่นมากที่สุด ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2513 นอกจากความมุ่งหวังที่จะให้มีกิจกรรมที่ดึงดูดนิสิตนักศึกษาให้สนใจทางการเมืองแล้ว ยังได้เคลื่อนไหวในเรื่องผลประโยชน์ของนิสิตนักศึกษาเพราะต้องการฐานนักศึกษา และต้องการมีบทบาทนำนักศึกษา (เทียนชัย 2524 : 261-262) ระยะแรกก็คือ มีคนสักจำนวนน้อยจำนวนหนึ่ง ที่ทำหน้าที่จัดหัวข้อเชิญคนมาคุย แล้วก็ใช้สถานที่ลานหน้านาโคมเป็นที่คุยกันอาทิตย์ละครั้ง ก็ไม่ใช่เอียงซ้าย ในมาตรฐานปัจจุบันเลย ขอให้คุยเรื่องบ้านเรื่องเมืองเถอะ (เสกสรรค์ 2527 : 49) การก่อ ตั้งครั้งแรกต้องการให้เป็นองค์กรที่เป็นที่ยอมรับอย่างเป็นทางการ ใช้ชื่อว่า "ชุมนุมการเมือง" แต่ปรากฏว่าเลขาธิการมหาวิทยาลัยปฏิเสธ ดังที่ แสงสอาด ได้เล่าเอาไว้ว่า

. . . ต่างเห็นพ้องต้องกันว่า น่าจะก่อตั้งกลุ่มที่มีลักษณะเป็นองค์กรกลางของนักศึกษาทุกคณะในธรรมศาสตร์ขึ้นมา ซึ่งทั้งนี้ต้องเป็นองค์กรที่ได้รับการรับรองจากมหาวิทยาลัยอย่างเป็นทางการ . . . ฝ่ายเลขาธิการมหาวิทยาลัยได้ปฏิเสธข้อเรียกร้องขอตั้งกลุ่มใหม่อย่างไม่มีเยติ เพราะเกรงว่านักศึกษากลุ่มนี้จะใช้ชุมนุมการเมืองเป็นเครื่องมือปลุกกระดมนักศึกษาทางการเมืองที่ไม่พึงปรารถนา (2528 : 40) กลุ่มสภาน้ำโคลมมีสมาชิกเริ่มแรกประกอบด้วย จรัส ภิษฐาอภิชัย ัตถญา ชนชฎาธาร ปรีดี บุญชื้อ กมล กมลตระกูล พิชิต จงสถิตย์วัฒนา พรชัย ณ นคร บัณฑิต เองนิลรัตน์ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล และมีเทียนชัย วงศ์ชัยสุวรรณ สมชาย หอมละออ และสรรพสิทธิ์ คมทรัพย์พันธ์ มาสมทบภายหลัง ผู้ประสานงานของกลุ่มยุคแรก ปีพ.ศ. 2513-2514 คือ จรัส ภิษฐาอภิชัย และยุคหลัง ปีพ.ศ. 2514-2515 ได้แก่เทียนชัย วงศ์ชัยสุวรรณ

นอกจากการร่วมกิจกรรมในกลุ่มสภาน้ำโคลมแล้ว สมาชิกของกลุ่มบางคนยังใช้ชีวิตร่วมกันเข้าบ้านอยู่ด้วยกัน เป็นที่พึ่งทางใจและดูแลช่วยเหลือกัน การที่มาอยู่ร่วมกันได้นั้นก็เพราะการที่บางคน ซึ่งมีความคิดผิดแผกไปจากคนอื่น ไม่อยากอยู่ที่บ้าน ไม่มีที่อยู่อาศัย หรือมีความเบื่อหน่ายกับสภาพที่เป็นอยู่ เสกสรรค์ ประเสริฐกุล สมาชิกคนหนึ่งของบ้านแสงจันทร์ ที่พักของกลุ่มสมาชิกสภาน้ำโคลม ใต้ให้สัมภาษณ์เอาไว้ว่า

. . . อยากใช้ชีวิตผิดแผกไปจากนั้น (สภาพสังคมยุคนั้น) มีการปฏิบัติจริงมารองรับผมไปเข้าบ้านหลังหนึ่งซึ่งโทมัส . . . มาอยู่ด้วยกัน ช่วยกันทำมาหากินเหมือนญาติพี่น้องแบ่งกันกิน แบ่งกันใช้ . . . มีรายได้ก็มาซื้อข้าวกินกัน . . . บางทีก็ช่วยกันตัดผมตัดเผ้า มีการวิจารณ์กันได้ เตือนกันได้ . . . คือคนเราพอมีความคิดทางสังคมและการเมือง บางทีมันมีปัญหาหนึ่ง ไม่รู้จะไปไหน จะให้ไปเที่ยวเตร่แบบชาวบ้านเขามันก็ไม่สนุก . . . เราก็มานมาคุย มาเที่ยวกันที่บ้าน มากิน มานอน มาคุย มาปรับทุกข์กันก็ทำได้ . . . (2527 : 62)

สมาชิกสภาน้ำโคลมจึงค่อนข้างสนิทสนมคุ้นเคย และรักษาแนวความคิด และอุดมการณ์ของตนเอาไว้ได้อย่างมั่นคง ประการหนึ่งก็เพราะการเป็นกัลยาณมิตรของกันและกัน
 ๕
 นเอง

กลุ่มที่มีลักษณะเดียวกันกับสภาน้ำโคลมอีกกลุ่มหนึ่ง เป็นการรวมตัวของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชื่อว่า ชุมนุมรัฐศึกษา ก่อตั้งขึ้นด้วยความเห็นชอบของมหาวิทยาลัย และสังกัดอยู่ในสโมสรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วัตถุประสงค์ของการก่อตั้ง ปรากฏดังที่หนังสือพิมพ์ได้เผยแพร่เอาไว้ดังนี้

. . . ให้นักศึกษาได้ค้นคว้าหาความรู้ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ที่จำเป็นเพื่อเห็นภาพของนิสิตในระดับมหาวิทยาลัยให้มีความรู้ ความคิดเห็นกว้างขวาง ก้าวหน้าออกไปกว่าเดิม . . . เมื่อ นิสิตเกิดความสนใจทางการเมือง การที่จะมีบทบาทการเมืองต่อไปในอนาคตก็ย่อมหมายความว่า เมืองไทยจะให้นักการเมืองที่มีความรู้ อย่างน้อยก็ผ่านมหาวิทยาลัย . . . (เคลินวล์ 2513 : 1-2)

. . . โดยมี คร.ภระมล ทองธรรมชาติ เป็นประธาน . . . มีโครงการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิอภิปรายปัญหาต่าง ๆ จัดเสวนา ศึกษาติดตามการบริหารงานบ้านเมือง แล้วมีนักศึกษาวิจัย จัดทำเอกสาร และหนังสือเผยแพร่ . . . (เคลินวล์ 2513 : 1)

กลุ่มสหภาพนี้โตมร่วมกับกลุ่มอิสระต่าง ๆ ตามมหาวิทยาลัย ได้เข้าไปมีอิทธิพลต่อขบวนการนิสิตนักศึกษาอย่างยิ่ง นับแต่การเป็นกลุ่มผลักดันให้มีการก่อตั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยขึ้นมา แต่เมื่อไม่สามารถเข้าไปควบคุมการดำเนินงาน จนกระทั่งระยะแรกศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ ไม่สามารถสร้างบทบาทให้เป็นที่ยอมรับได้อย่างแท้จริง กลุ่มอิสระก็สามารถผลักดันตนเองเข้าไปมีบทบาทอย่างไม่เป็นทางการแทนการเคลื่อนไหวชุมนุมเรียกร้องหรือประท้วงเกิดขึ้นติดต่อกันแทบทุกมหาวิทยาลัยในช่วงเวลานั้น กลุ่มอิสระได้มีส่วนในการสนับสนุนหรือกำหนดทิศทางของพลังนิสิตนักศึกษาในบางส่วนด้วย ทั้งบทบาทการใช้พลังกลุ่มคนหรือการพัฒนาแนวคิดผ่านหนังสือและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ ดังเช่น เทียนชัย วงศ์ศรีสุวรรณ ผู้ประสานงานกลุ่มสหภาพนี้โตมคนหนึ่งกล่าวในการเสวนาว่า

. . . เราพยายามขยายบทบาทองค์กรของเราในจุดต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ . . . คือทำการเคลื่อนไหวเป็นระยะ และมีการวางแผนกัน มีการเตรียมตัวกันพอสมควรเท่าที่จะทำได้ . . . ก่อตั้งทั้งด้านแนวความคิดอุดมการณ์ ด้านการต่อสู้ยุทธวิธีต่าง ๆ . . . สะสมบทเรียนมาเรื่อย ๆ เริ่มมีบทบาททางการเมืองในระยะแรก . . . ในแต่ละช่วงที่บทบาทการต่อสู้เราก็มีแนวที่แน่นอน คือแนวที่จะเรียกร้องแนวในการคัดค้านปัญหาต่าง ๆ . . . หรือการเคลื่อนไหวมวลชน (2524 : 48)

กลุ่มอิสระเข้าไปมีบทบาทต่อพลังนิสิตนักศึกษาจนกระทั่ง ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาสามารถปรับบทบาทตนเองในระยะต่อมา และสามารถเรียกความศรัทธา และยอมรับจากนิสิตนักศึกษาทั่วไปได้มากขึ้น

กลุ่มอิสระซึ่งเกิดขึ้นในขบวนการนิสิตนักศึกษาสองยุคสมัยติดต่อกันนี้ แม้จะเป็นขบวนการเชื่อมต่อกันด้วยการส่งผ่านแนวความคิดและคุณลักษณะเฉพาะตน และมีแรงผลักดันจากความเบื่อหน่ายในบรรยากาศการเรียนการสอน และกิจกรรมนิสิตนักศึกษาที่ไร้สาระ

และสัมพันธ์กับการสร้างสรรค์ในสังคมมหาวิทยาลัยเช่นเดียวกัน แต่ก็มี ความแตกต่าง ซึ่งอาจพิจารณาได้หลายประการดังนี้

ประการแรก สมาชิกของกลุ่มอิสระยุคแรกนั้นประกอบด้วยนิสิตนักศึกษาจากหลายสถาบัน รวมทั้งเป็นกลุ่มอิสระภายนอกมหาวิทยาลัย จะมีก็เพียงบางกลุ่มที่พยายามเข้าไปมีบทบาทในมหาวิทยาลัย เช่น กลุ่มพระจันทร์เสี้ยว แต่ส่วนมากแล้วจะมีบทบาทภายนอกร่วมกับนักวิชาการอิสระ หรือกลุ่มมูลนิธิ หรือองค์กรเอกชนต่าง ๆ ลักษณะเป็นคนชี้แจง แยกแยะ ประเด็นคุณค่าต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาและมีความเป็นอิสระสูง แต่สมาชิกกลุ่มอิสระยุคหลังนั้นส่วนมากแล้วจะเป็นนิสิตหรือนักศึกษาในสถาบันเดียวกัน และเข้ามามีบทบาทในมหาวิทยาลัยมากขึ้น เกิดกลุ่มอิสระมากมายในเกือบทุกมหาวิทยาลัย มีคุณลักษณะปฏิเสธและแสวงหาเช่นเดียวกัน และยุคหลังปรับตัวเข้าหากลุ่มคนในสังคมมากขึ้น และมีความกว้างและแกร่งมากขึ้น

ประการที่สอง ความสนใจของนิสิตนักศึกษาในกลุ่มอิสระนั้นมีจุดเริ่มต้นคล้ายกัน คือชอบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวงการหนังสือ ชอบขีดเขียนและจัดพิมพ์หนังสือ แต่กลุ่มอิสระยุคแรกนั้น บางกลุ่มสนใจด้านปรัชญาและวรรณกรรม บางกลุ่มก็สนใจเรื่องราวทางด้านสังคม และความเป็นไปของบ้านเมืองบ้าง ความสนใจกระจัดกระจาย และไม่มีแนวคิดทางสังคมที่เป็นเอกภาพ แต่ในกลุ่มอิสระยุคหลังมีความสนใจทางสังคมและการเมืองอย่างจริงจังมากขึ้น และเป็นไปในทิศทางใกล้เคียงกัน พร้อมทั้งติดตามเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงของประเทศอื่น ๆ เริ่มตระหนักถึงภาพของสังคมที่ต้องการ

ประการที่สาม การทำหนังสือหรือการเสวนา ตลอดจนกิจกรรมการพัฒนาคณะเองของกลุ่มอิสระยุคแรกนั้นเกิดจากความสนใจ ความชอบ ความฉันทหรือความต้องการของสมาชิกแต่ละคน โดยมีความเบื่อง่ายสังคมมหาวิทยาลัยเป็นแรงผลักดัน จุดมุ่งหมายของกลุ่มจึงไม่มีอะไรมากไปกว่า การได้ทำในสิ่งที่อยากทำ และมีทางเลือกสำหรับภาวะการณ์ขณะนั้น แต่ในยุคต่อมาความคิดเหล่านี้ได้พัฒนาไป นอกจากการได้รวมกลุ่มและพูดคุยกับกลุ่มคนที่มีความคิดใกล้เคียงกันแล้ว ยังต้องการสร้างพลังนิสิตนักศึกษา สร้างขบวนการนิสิตนักศึกษาขึ้นมาอีกด้วย

ประการที่สี่ กิจกรรมของกลุ่มอิสระยุคแรกเป็นกิจกรรมการเคลื่อนไหวทางปัญญา ความคิด ไม่มีการปฏิบัติที่เป็นจริงรองรับ บทบาทจึงเป็นเพียงผู้ให้ข้อเท็จจริง ให้แนวคิด ให้คุณลักษณะของความเป็นอิสระที่ยืนยันแนวความคิดของตนเอง และสร้างกระแสการวิพากษ์-

วิจารณ์ในวงกว้าง ส่วนยุคหลังมีทั้งการเคลื่อนไหวทางปัญญาและมีการลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง มีบทบาทในฐานะผู้ผลักดันขบวนการนิสิตนักศึกษา ที่มีเป้าหมายชัดเจน มีกำหนดจังหวะการเคลื่อนไหว จึงใกล้ชิดกับนิสิตนักศึกษาทั่วไปมากขึ้น และอยู่ในขบวนการเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษาโดยตลอด

ประการที่ห้า กลุ่มอิสระรุ่นแรกนั้นไม่ได้สนใจที่จะมีบทบาทในการสร้างคนที่มีความคิดใหม่เช่นเดียวกับตนเอง ดังนั้นจึงไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับอำนาจบริหารหรือโครงสร้างงานกิจกรรมนิสิตนักศึกษา การที่พระจันทร์เสี้ยวเข้าไปมีบทบาทในชมรมวรรณศิลป์นั้น ก็ไม่มีแผนการหรือจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนแปลงมากกว่าเข้าไปทำงานที่ชอบและทำอย่างที่ต้องการจะทำ ส่วนกลุ่มอิสระรุ่นหลังมีเป้าหมายเกี่ยวกับนิสิตนักศึกษาทั่วไปชัดเจน ดังนั้นจึงพยายามเข้าไปมีบทบาทในงานบริหารของกิจกรรมระดับต่าง ๆ และเข้าสู่ศูนย์กลางอำนาจมากขึ้น จนกระทั่งได้กลายเป็นทิศทางของขบวนการนิสิตนักศึกษาปัจจุบัน ที่จะต้องพยายามช่วงชิงอำนาจในการบริหารงานของสโมสรนิสิต (นักศึกษา) เอาไว้ให้ได้ แต่ก็แตกต่างจากบทบาทของกลุ่มอิสระที่หลากหลายรูปแบบส่วนปัจจุบันนั้นละเลยการเคลื่อนไหวด้านอื่นไปเกือบหมดสิ้น ยกเว้นแต่ความพยายามเข้าสู่อำนาจการบริหารเท่านั้น

จากความเป็นเอกและ ความแตกต่างของกลุ่มอิสระทั้งสองยุคสมัย แสดงว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเริ่มต้นของกลุ่มอิสระ คือ สภาพสังคมมหาวิทยาลัยที่ไม่สนองความต้องการของกลุ่มนิสิตนักศึกษาที่ต้องการแสวงหาพุทธปัญญา แต่ในยุคหลังได้พัฒนาไปจนกระทั่งต้องการพัฒนานิสิตนักศึกษาให้สนใจสภาพสังคมส่วนรวม เป็นปัจจัยประกอบให้กลุ่มอิสระยุคต่อมามีแผนการณ์การดำเนินงานอย่างเป็นระบบ

พลังนิสิตนักศึกษาการเติบโตในคุณภาพใหม่

พลังนิสิตนักศึกษาในยุคนี้เกิดขึ้นในสภาวะทางการเมือง 2 ลักษณะ คือ ในช่วงการปกครองโดยมีรัฐธรรมนูญการปกครองระหว่างปี พ.ศ. 2511-2514 แต่ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2514 จอมพลถนอม กิตติขจร ได้ทำรัฐประหารรัฐบาลตนเอง พลังนิสิตนักศึกษาในสองช่วงเวลาที่มีความแตกต่างกันจึงแยกศึกษาดังนี้

ก. พลังนิตินักศึกษา : การเริ่มต้น

จากความเป็นมาดังกล่าว ถ้าเราจะพิจารณาถึงเนื้อหาในการเคลื่อนไหวของนิตินักศึกษาในยุคนี้ ซึ่งเป็นยุคที่นิตินักศึกษามีความตื่นตัว และใช้พลังในการเรียกร้องจำนวนมาก แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าไม่มีการเคลื่อนไหวที่โจ่งแจ้งหรือทำทนายอำนาจรัฐโดยตรงเลย มีการเคลื่อนไหวที่เกี่ยวข้องกับการเมืองก็เพียงการเข้าร่วมสังเกตการณ์การเลือกตั้ง ซึ่งเป็นบทบาทเพื่อพิทักษ์ความถูกต้องยุติธรรม หรือที่ค่อนข้างรุนแรง ก็คือ การจัดทำหนังสือ "ภัยขาว" ของกลุ่มสหภาพนิคม มีพิชิต จงสถิตย์วัฒนา และกมล กมลตระกูล เป็นผู้นำวิเคราะห์การที่ประเทศสหรัฐอเมริกาสามารถโน้มนำนโยบายต่างประเทศของไทยได้ เพราะผู้นำทางการเมืองมีผลประโยชน์กับอเมริกา (มรว.พฤษวิธาน ชุมพล 2527 : 63) และหนังสือ "วัลซ์ทัศน์ฉบับ ภัยเขียว" ของคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โจ่งแจ้งเผด็จการทหารและปลุกให้นักศึกษาโค่นล้มระบบการเมืองแบบข้าราชการทหาร (2527 : 64) การทำทนายอำนาจรัฐขณะนั้นก็เป็นเพียงบทบาททางด้านความคิด ไม่มีการลงมือปฏิบัติและใช้พลังอย่างแท้จริง การเคลื่อนไหวส่วนใหญ่เป็นการโจ่งแจ้งหรือเรียกร้องเอาากับผู้บริหารมหาวิทยาลัย ทั้งในเรื่องการเรียนการสอน การบริหารงาน การยกสถานภาพทางด้านวิชาการทั้งในส่วนของสถาบัน และของแต่ละบุคคลที่กล่าวขวัญกันมากก็คือ การประท้วงเรื่องการคอร์ปชั่นของนิตินิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต่อฝ่ายบริหารเมื่อเดือนกันยายน 2513 และเป็นช่วงที่ ศาสตราจารย์ดร.แถบ นิลินธิ ดำรงตำแหน่งอธิการบดีด้วย ทำให้ประเด็นการประท้วงขยายไปสู่ผู้มีอำนาจทางการเมือง แต่ก็มิชอบ เขตจำกัดที่ไม่ส่งผลต่อส่วนรวมเท่าใดนักสำหรับการเคลื่อนไหวทางสังคมและเศรษฐกิจที่ปรากฏอยู่ข้างก็มีมีการประท้วงการขึ้นค่าโดยสารรถเมล์ในปี 2511 และการประท้วงของนักศึกษาคณะนิติศาสตร์ ในปีพ.ศ. 2513 กัดค้านการที่จะให้รัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรมเป็นผู้คัดเลือกผู้พิพากษา ว่าเป็นการแทรกแซงของฝ่ายบริหารในกิจการของตุลาการ ทำให้เสื่อมเสียกระบวนการยุติธรรมไม่ถูกต้องตามหลักการแบ่งแยกอำนาจสามฝ่ายของหลักประชาธิปไตย (มรว.พฤษวิธาน 2528 : 62) นับเป็นการเคลื่อนไหวที่มีผลต่อสังคมส่วนรวม แต่ก็ไม่มีพลังนิตินักศึกษามากนัก และบทบาทก็หายเงิบไปไม่มีการพัฒนาอย่างเป็นขบวนการ

การที่นิสิตนักศึกษาเคลื่อนไหวคัดค้านแต่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์เฉพาะตนหรือเฉพาะสถาบัน ทำให้ยังไม่สามารถแสดงบทบาทเป็นพลังบริสุทธิ์ที่จะเป็นปากเสียงแทนประชาชนได้อย่างแท้จริง ประชาชนเองก็ไม่ได้มีความหวังต่อพลังนิสิตนักศึกษาเท่าใดนัก และการเคลื่อนไหวก็เป็นเพียงปฏิบัติการต่อต้านความไม่พอใจ แต่ไม่ได้เกิดจากความคิดริเริ่มที่จะสร้างประเด็นเคลื่อนไหวอย่างจริงจัง และอย่างเป็นขบวนการ แต่ถึงอย่างไรก็ตามวิทยาการเชิงสัญลักษณ์ก็ยังมีความหวังกับพลังนิสิตนักศึกษา ดังที่กล่าวว่า

. . . เขาคงจะได้เรียนรู้เพิ่มขึ้นทุกที ทั้งจากการลองผิดลองถูกและจากการใช้สติปัญญา ถ้าวันนี้เขาเพียงแต่ลุกขึ้นมาเพื่อเรียกร้องสิทธิของพวกเขา วันหนึ่งเขาก็อาจจะได้เข้าใจ และลุกขึ้นมาช่วยเรียกร้องสิทธิของผู้ถูกเอารัดเอาเปรียบกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งไม่อยู่ในฐานะที่จะแสดงออกเหมือนอย่างพวกเขาก็เป็นได้ . . . (2513 อ้างถึงในวิทยาการ 2518 : 87-88)

ข. พลังนิสิตนักศึกษา : คุณภาพใหม่

ปี พ.ศ. 2513-2514 เป็นช่วงที่แนวความคิดของนิสิตนักศึกษาเริ่มพัฒนาไปอีกระดับหนึ่ง เริ่มมีการพูดถึง หรือมีข้อเขียนวิพากษ์วิจารณ์แสดงความไม่พอใจต่อสภาพสังคมทั่วไปอย่างแข็งกร้าว หรือการแสดงออกทางด้านพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น การไว้ผมยาว แต่งตัวสกปรก . . . แอนตี้ทุกอย่างแม้แต่ประเพณี แอนตี้ในสิ่งที่เห็นว่าเป็นแบบแผนหรือสิ่งที่สังคมสมัยนั้นยอมรับนับถือกันมา (เทียนชัย 2524 : 261) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดพิมพ์หนังสือ "ภัยขาว" ในปีพ.ศ. 2514 นั้น แสดงให้เห็นชัดเจนถึงการเปลี่ยนแปลงด้านความคิดของนิสิตนักศึกษาที่เริ่มจับประเด็นทางการเมืองมากขึ้น

ความคิดใหม่ของนิสิตศึกษานั้น เกิดขึ้นขณะที่ในประเทศสหรัฐอเมริกาเกิดการเคลื่อนไหวต่อต้านการเข้าร่วมรบในสงครามเวียดนามของรัฐบาล มีการเดินขบวนครั้งแล้วครั้งเล่า การเผาหมายเกณฑ์ถึง ยอมติดคุกแทนที่จะออกไปรบ หรือไม่ก็ลี้ภัยไปอยู่ประเทศอื่น เพราะเขาเชื่อมั่นในความยุติธรรมสำหรับคนทุกคนในโลกมากกว่าจะคลั่งไคล้บูชาแต่ผลประโยชน์ของประเทศตน เชื่อในสิทธิเสรีภาพที่จะตัดสินใจเลือกชะตากรรมของคนชาติอื่นมากกว่า การเข้าไปแทรกแซง (วิทยาการ 2515 : 171-172) และนักวิชาการไทยที่เพิ่งสำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ ได้ถ่ายทอดภาพและความคิดของคนรุ่นใหม่ดังกล่าวนี้ผ่านทาง

หนังสือและนิตยสารต่าง ๆ ถึงนิสิตนักศึกษาไทยในเวลาต่อมา จากแรงกระตุ้นดังกล่าวบวกกับการเปลี่ยนแปลงภายในสังคม จึงทำให้เกิดการเคลื่อนไหวทางด้านแนวคิด ถึงจะเสนอจุดของการเปลี่ยนแปลงในบางประเด็นดังนี้

1. ความหมกหมองภายหลังการสิ้นชีวิตของโกมล คีมทอง

โกมล คีมทอง ซึ่งเป็นบัณฑิตหนุ่มจากคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ภายหลังสำเร็จการศึกษา ในปีพ.ศ. 2513 เขาได้เดินทางไปช่วยตั้งโรงเรียนและสอนหนังสือ ณ โรงเรียนชุมชน เหมืองห้วยในเขา บ้านสอง สุราษฎร์ธานี โดยเสียสละโอกาสที่จะแสวงหาความก้าวหน้าให้กับตนเอง แล้วเดินทางไปใช้ชีวิตคลุกคลีอยู่กับชาวบ้านในชนบท "โรงเรียนชุมชนของโกมลนั้นล้วนต้องผ่านความคึกคักบ้าง การเลือกเฟ้นและการตีคุณค่าของเขาอย่างถี่ถ้วน . . ." (พระสันติสุข สนธิสาโร 2522 : 62-63) ในระหว่างที่ศึกษาอยู่ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โกมลก็เช่นเดียวกับคนร่วมสมัยที่ผิดหวังกับการศึกษาในมหาวิทยาลัย ปฏิเสธระบบคุณค่าต่าง ๆ ในสังคม และแสวงหาอย่างเอาจริงเอาจัง โกมลเข้าร่วมกิจกรรมหลายประเภท ตั้งแต่กิจกรรมค่ายอาสาพัฒนาร่วมมือกับนิสิตนักศึกษาอื่น ๆ จัดทำหนังสือสังคม-ศาสตร์ปริทัศน์ฉบับนิสิตนักศึกษา และเป็นผู้มีบทบาทอย่างสำคัญในชมรมปริทัศน์เสวนา จนกระทั่งได้เดินทางไปร่วมทำโรงเรียนด้วยความตั้งใจที่ว่า "จะเรียนด้วยตนเองเสียที ทาความรู้และความคิดเฉพาะแนวที่สนใจจริง ๆ " (โกมล คีมทอง อ้างถึงในพระสันติสุข 2522 : 44) เขาได้ทุ่มเทความสามารถและความตั้งใจให้กับการปฏิบัติงานในครั้งนี้เป็นอย่างมาก จนกระทั่งถึงวาระสุดท้ายของชีวิต เมื่อโกมล คีมทอง ถูกยิงจนถึงแก่ความตายในวันที่ 22 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2514

แนวความคิดและผลงานของโกมล มีอิทธิพลต่อเยาวชนไทยพอสมควรทีเดียว ดังที่พระประชา ปสุมมธุมโม ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งกลุ่มยุวชนสยาม ซึ่งเป็นกลุ่มนักเรียนกลุ่มแรกที่ขบถต่อระบบการศึกษาไทย และมีส่วนในการตั้งศูนย์กลางนักเรียนแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2515 ได้ให้สัมภาษณ์แก่กลุ่มวรรณกรรมพินิจ เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2525 ความว่า

. . . เราเองคอนันท์หลงเสน่ห์งานโกมล คิมทอง เป็นสำคัญ อ่านหนังสือเล่มหนึ่งของโกมล (จดหมายและข้อเขียนของโกมล คิมทอง) เมื่อ มศ. 5 ซึ่งก่อนนั้นเราเป็นคนที่ไม่เคยอ่านหนังสืออะไรมากมาย พออ่านเล่มนี้ชีวิตก็พลิก จริง ๆ ก็มีพื้นมาก่อนนั่นบ้าง คืออ่านงานของท่านพุทธทาสอย่างจริงจัง . . . พอมาอ่านงานของโกมล ก็เลยเห็นว่ามีทางออกอีกทางหนึ่งของสังคม ใจเราก็เลยไปทางนั้น ก็เลยตัดสินใจจะเข้าเรียนคณะครุศาสตร์ . . . (อ้างถึงในแสงสามัคคี 2527 : 35)

การสิ้นชีวิตของโกมล คิมทอง "ซึ่งเป็นบุคคลที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นบุคคลในอุดมคติที่ควรเอาอย่างในการเสียสละ และอุทิศตนทำงานเพื่อประโยชน์ต่อสังคม" (แสงสามัคคี 2527 : 35) โดยไม่ทราบแน่ชัดว่าเป็นฝีมือของฝ่ายไหน ทำให้เป็นข่าวครึกโครมในหน้าหนังสือพิมพ์ มีการจัดนิทรรศการแสดงผลงาน และก่อตั้งมูลนิธิโกมลคิมทองขึ้น แต่การเสียชีวิตของโกมลในขณะที่ออกไปทำงานช่วยเหลือคนยากจน และไม่สามารถจับคนร้ายได้นั้น เป็นความสะเทือนใจของคนหนุ่มสาวยุคนั้นไม่น้อย พวกเขาเริ่มสิ้นหวังกับหลักประกันที่จะได้รับจากรัฐ และไม่แน่ใจกับสภาพการณ์บ้านเมืองขณะนั้น สุรชัย พิพัฒน์ศิริศักดิ์ ได้แสดงความรู้สึกดังกล่าวเอาไว้ว่า

. . . ข้าพเจ้ารู้สึกว่สังคมของเราเป็นสังคมที่น่ากลัว ชีวิตผู้คนในสังคมไม่มีเครื่องประกัน จะตายวันตายพรุ่งก็ไม่อาจทราบได้ คนที่ต้องการสร้างสรรค์ คนที่จริงใจวิพากษ์วิจารณ์สังคมอย่างแรง ๆ เพื่อต้องการให้มีการปรับปรุงกันใหม่ กลับถูกเพ่งเล็งจากฝ่ายบ้านเมือง . . .

ข้าพเจ้าเห็นด้วยกับคำอุทานของนักศึกษาอเมริกัน เมื่อตอนประธานาธิบดีถูกลอบสังหารขึ้นมาทันที เธออุทานว่า "ถ้าประเทศของฉันเป็นอย่างนี้ ฉันก็ไม่รู้จะอยู่ในประเทศนี้ไปทำไม" (2514 : 48)

จึงนับเป็นอีกก้าวหนึ่งของคนรุ่นใหม่ ที่เริ่มมีปฏิริยากับสังคมกับผู้บริหารประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ไม่สามารถให้ความปลอดภัยแก่คนหนุ่มสาวที่เสียสละเพื่อผลประโยชน์แก่บ้านเมืองอย่างแท้จริง เช่น โกมล คิมทอง

2. ความคาดหวังของสังคมที่มีต่อคนรุ่นใหม่

ในวงการสื่อสารมวลชนช่วงนั้นที่ประเทศพอจะมีประชาธิปไตยอยู่บ้าง ได้มีการเคลื่อนไหวของกลุ่มก้าวหน้าภายนอกสถาบันมหาวิทยาลัยจำนวนไม่น้อย และได้มีบทบาทในการตั้งคำถาม การกระตุ้นเรียกร้องและเร่งเร้าให้บัณฑิตนักศึกษาทบทวนบทบาทและตัดสินใจ

เลือกแนวทางให้กับชีวิตของตนเอง ดังบทความของนักคิด นักเขียนที่พอจะนำมาพิจารณาได้
ต่อไปนี้

อนุช อภาภิรม ได้ย้าถึงภาระกิจของคนรุ่นใหม่ว่า ". . . หนุ่มสาวไม่ได้มีชีวิต
เพื่อตัวเองเท่านั้น ยังมีชีวิตสำหรับคนรุ่นต่อไปอีกด้วย . . ." (อนุช อภาภิรม 2512 : 3)
และขณะเดียวกัน สุชาติ สวัสดิ์ศรี ได้ประกาศความรู้สึกของเขาที่ดูเสมือนว่าจะแทนความ
รู้สึกของนิสิตนักศึกษาและเยาวชนทั่วไปได้อย่างดี และขณะเดียวกันก็ชี้ให้เห็นปัญหาอันเกิดจาก
การเร่งรัดพัฒนาประเทศของรัฐ และความต้องการของคนรุ่นใหม่ในบทบาทของหนังสือสังคม
ศาสตร์ปริทัศน์ ฉบับเดือนกันยายน-พฤศจิกายน พ.ศ. 2513 ในหัวเรื่อง "คำประกาศ
ของความรู้สึกใหม่" ดังนี้

. . . เราได้พบว่าในระยะเวลาที่เราได้เติบโตขึ้นมา ชีวิตของเราจะใช้ความ
หมายมากขึ้นเราพบช่องว่างเกิดขึ้นมากมาย ช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจน ช่องว่างระหว่าง
ข้าราชการกับประชาชน ช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบท ช่องว่างระหว่างความคิดของคน
ต่างวัย ฯลฯ ยุคสมัยของเราได้หยุดยั้งความคิดความอ่านของคนทั่วไป สื่อมวลชน ถอยหลัง
ทางความคิดใหม่ ๆ สถาบันการศึกษาไม่สอนให้คนเป็นนักคิด มหาวิทยาลัยกลายเป็นเรื่อง
น่าเบื่อหน่าย วรรณคดีชาติหลังการสร้างสรรคใหม่ ๆ . . .

. . . เราต้องการมีส่วนร่วม . . . สัมผัสและสัมพันธ์กันอย่างเปิดเผยทั้งในหมู่คน
วัยเดียวกันและต่างวัยยุคสมัยของเราสมควรเป็นยุคแห่งการทดสอบความเป็นมนุษย์ . . .
พูดกันอย่างตรงไปตรงมา ในสิ่งที่เกี่ยวกับตัวเรา รัฐบาลของเรา สังคมของเรา
ประเทศของเราและโลกของเรา . . . (2513 : 4-5)

ไม่เพียงแต่บุคคลทั้งสองเท่านั้น แต่วิทยากร เชียงกูล ก็เช่นกันเขาได้ประกาศ
แทนคนในยุคสมัยนี้ว่า "คนหนุ่มได้ตื่นขึ้นแล้ว และเขาไม่ยอมหลับอีกต่อไป . . ." (2511
อ้างถึงในวิทยากร 2518 : 4-5) และได้เร่งเร้าต่อการตัดสินใจของเยาวชนไทยว่า

. . . นี่เป็นเวลาที่เราจะต้องตัดสินใจว่าเราจะไปทางไหน โดยการยอมรับคุณค่าที่
บิดเบือนของสังคมหรือการทำให้ไปตามสิ่งที่ตนคิดว่าถูกต้องและพยายามหาคุณค่าใหม่ ๆ อย่างเพิ่ง
คิดว่าเป็นสิ่งที่เราทำไม่ได้ จนกว่าจะได้ลองทำดูแล้ว ยุคสมัยนี้ไม่ใช่ของใครอื่น แต่เป็น
ยุคสมัยของเรา อนาคตของประเทศชาติอยู่กับการตัดสินใจของเราในวันนี้ . . . (2512
อ้างถึงในวิทยากร 2518 : 22)

การเคลื่อนไหวของนักคิด นักเขียนดังกล่าวที่ได้ฝากความหวังเอาไว้กับเยาวชน นิสิตนักศึกษา ซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ นับเป็นการเริ่มต้นในการให้ความสำคัญกับนิสิตนักศึกษา อย่างเปิดเผยเป็นครั้งแรก เพราะแต่เดิมนั้นสังคมมักจะมองนักเรียนนิสิตนักศึกษาเป็นเด็ก เป็นลูกหลาน ที่จะต้องช่วยกันดูแลเอาใจใส่ และให้อภัย จนกลายเป็นอภิสิทธิชนในสังคม นิสิตนักศึกษาก็มีหน้าที่เพียงศึกษาเล่าเรียนโดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง (สุวัชร ฟิลลิปสันต์ 2516 : 24-25) แต่ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น นิสิตนักศึกษาไม่ใช่เด็ก ๆ ที่โลเล ขาดหลักการเชื่อไม่ได้ (2516 : 37) อีกแล้ว

ดังนั้นการคาดหวังจากสังคม ตลอดจนกระทั่งการให้โอกาสให้กำลังใจของ นักวิชาการ ได้มีส่วนในการสร้างสรรค์บทบาทของนิสิตนักศึกษา ซึ่งในช่วงปลายของยุคนี้ ได้มีการเคลื่อนไหวที่มุ่งพิชิตทางออกสู่สังคมส่วนรวม และยืนหยัดอยู่กับความเชื่อมั่นของตนเอง มากขึ้น

3. อิทธิพลของประเทศสหรัฐอเมริกากับความรักชาติ

นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ประเทศสหรัฐอเมริกาได้เข้ามา มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อสังคมไทยและสังคมในภูมิภาคอินโดจีนแห่งนี้ ด้วยนโยบายที่จะสกัดกั้น อิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ ทำให้สหรัฐอเมริกาต้องส่งกำลังทหารและอาวุธยุทโธปกรณ์ ต่าง ๆ เข้าร่วมในสงครามเวียดนาม สำหรับประเทศไทยนั้น ได้กลายเป็นแหล่งที่ตั้งของ ฐานทัพของทหารอเมริกัน ซึ่งมีอยู่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่มีการสู้รบ อย่างรุนแรงนั้น จำนวนทหารอเมริกันที่อยู่ในประเทศไทยมีดังนี้ ปีพ.ศ. 2511 มีจำนวน 44,400 คน ปีพ.ศ. 2512 มีจำนวน 47,600 คน ปีพ.ศ. 2513 มีจำนวน 44,100 คน และได้ลดลงในปีพ.ศ. 2514 เหลือ 36,100 คน (จาก United State MACT Public Affairs Office, Bangkok อ้างถึงใน เดวิล เอลเลียต 2521 : 21-50) อ้างถึงในจรัส วิทยเสรี 2523 : 32-33) สิ่งที่มาพร้อมกับการเข้ามาของทหาร อเมริกัน ก็คือ ปัญหาโสเภณี ปัญหาแหล่งบันเทิง บาร์ ไนต์คลับ ซึ่งเป็นแหล่งมั่วสุมทาง อบายมุขต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วตามฐานทัพอเมริกันทั่วประเทศ

ทางด้านวิชาการนั้นประเทศสหรัฐอเมริกาได้ทุ่มเงินจำนวนมหาศาลผ่านทางองค์การยูเอชเอ็ม (คือ เอไอซีเอ็นเอเอง) กับธนาคารโลก จัดกิจกรรมต่าง ๆ ช่วยเหลือการศึกษาของไทย เช่น จัดหน่วยโสตทัศนศึกษา งานสาธารณสุขุ การศึกษา เช่น สร้างหลักสูตรใหม่ในโรงเรียนชั้นประถม มัธยม โรงเรียนฝึกหัดครู ปรับปรุงวิทยาลัยครูต่าง ๆ ตั้งสถาบันเทคนิคกรุงเทพฯ และสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ (NIDA) จัดส่งผู้เชี่ยวชาญ คณะครูผู้สอน นักค้นคว้าวิจัย ให้ดูปฏิบัติการเรียนการสอน เงินกู้ และเงินทุนสำหรับนักศึกษาและครูอาจารย์ไทย เพื่อใช้ในการศึกษาต่อยังต่างประเทศหรือทำการวิจัยค้นคว้า องค์การและสถาบันที่ให้ความช่วยเหลือ เช่น องค์การยูเอชเอ็ม หน่วยอาสาสมัครสันติภาพ มูลนิธิฟอร์ด มูลนิธิร็อกกี้เฟลเลอร์ มูลนิธิฟูไลบรท์ มหาวิทยาลัยและสถาบันต่าง ๆ ของสหรัฐ ยูเนสโกและหน่วยงานต่าง ๆ ของสหประชาชาติ (พลศักดิ์ จิระไกรศิริ บรรณาธิการ 2524 : 231-232) และภายใต้โครงการ Agile หน่วยงานสำหรับโครงการวิจัยขั้นสูง (The Advanced Research Projects Agencies ของสหรัฐอเมริกา ได้ให้เงินช่วยเหลือโครงการวิจัยที่สำคัญในประเทศไทยแก่มหาวิทยาลัยต่าง ๆ หน่วยงานของรัฐบาล และบริษัทเอกชนหลายแห่ง เพื่อประโยชน์ในการกำหนดยุทธวิธี ต่อต้านคอมมิวนิสต์ของอเมริกา และเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของอเมริกาอีกด้วย (A. Report "The Pentagon's Great Leap Forward Project Agile in Southeast Asia 2513 : 6 อ้างถึงในพลศักดิ์ 2524 : 232)

การเข้ามาแทรกแซงของประเทศสหรัฐอเมริกาดังกล่าว เริ่มมีการพูดถึงกันมากขึ้นภายในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสังคมศาสตร์บริษัทที่ปรึกษาจัดพิมพ์ฉบับวิจัยจารกรรม ประจำเดือนธันวาคม-กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2513-2514 เปิดเผยวิธีการของหน่วยงานหรือองค์การต่าง ๆ ของอเมริกาที่ส่งเข้ามาเพื่อเก็บเกี่ยวเอาความรู้เกี่ยวกับสภาพในสังคมไทยไปใช้ประโยชน์สำหรับประเทศของตน และหนังสือดังกล่าวยังได้แสดงความเห็นถึงภัยของจักรวรรดินิยมว่ามีได้มีผลกระทบเฉพาะอำนาจอธิปไตยทางการเมือง แต่รวมทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองด้วย และได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับความเป็นเอกราชของประเทศ ที่ต้องพึงพิงประเทศสหรัฐอเมริกาตลอดเวลว่า ". . . อธิปไตยของชาติทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและปัญญา่อมสำคัญพอ ๆ กับอธิปไตยทางการเมือง การเป็นอาณานิคมโดยพฤตินัยของประเทศย่อมสำคัญเท่ากับการเป็นอาณานิคมโดยนิตินัย แต่ว่าบัดนี้นั้น เรากลายเป็นอาณานิคมโดย

พหุนัยไปเสียแล้ว (สุชาติ สวัสดิ์ศรี 2513 : 4-5)

การเคลื่อนไหวเพื่อเปิดเผยการแทรกแซงดังกล่าวมีผลต่อทัศนคติของคนไทยที่ยกย่องและชื่นชมคนต่างชาติ เป็นการเปิดเผยให้เห็นคนเป็นตัวตนที่แท้จริง และการใช้ประโยชน์จากประเทศเล็ก ซึ่งเป็นการแสวงหาผลประโยชน์ที่แฝงเร้นมาพร้อมกับความช่วยเหลือต่าง ๆ สำหรับคนไทยโดยเฉพาะนิสิตนักศึกษารับเอาความรู้สึกของความรักชาติ และต่อต้านจักรวรรดินิยมได้มาก แนวความคิดในระยะหลังจึงมีการโจมตี และต่อต้านประเทศสหรัฐอเมริกาปรากฏให้เห็นอยู่เสมอ

จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทยกลายเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้แนวความคิดของนิสิตนักศึกษาพัฒนาไปจากลักษณะเดิมไม่น้อย ในช่วงปลายของยุคในกลุ่มนิสิตนักศึกษาเริ่มเกิดแนวความคิดในการต่อต้านจักรวรรดินิยม และต่อต้านเผด็จการทหาร นับเป็นการเริ่มต้นของการท้าทายอำนาจรัฐโดยตรง

สรุป

ภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญของรัฐบาล ในปีพ.ศ. 2511 นิสิตนักศึกษาก็เริ่มมีบทบาทในการเคลื่อนไหวมากขึ้น การเคลื่อนไหวในยุคสมัยนี้โดยทั่วไปแล้วเป็นการเรียกร้องสิทธิและผลประโยชน์เฉพาะตน เฉพาะกลุ่ม และเฉพาะสถาบัน สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากความไม่พอใจในการบริหารหรือระบบการศึกษาในมหาวิทยาลัย และระบบกิจกรรมนิสิตนักศึกษา อาจารย์หรือผู้บริหารเป็นเป้าหมายของการโจมตี เช่น การประท้วงขอเลื่อนสถานภาพทางวิชาการของสถาบันหรือของคณะวิชา การขับไล่ผู้บริหารหรืออาจารย์ การเรียกร้องให้อาจารย์หรือผู้บริหารดำรงตำแหน่งต่อ เรื่องการคิดคะแนนระบบหน่วยกิต และความสูงเพื่อไว้สาระของกิจกรรม เป็นต้น ส่วนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่มีประโยชน์ต่อประชาชนในวงกว้างก็มีการประท้วงการขึ้นค่ารถเมล์ ปีพ.ศ. 2511 และคัดค้านการก้าวก้าวอำนาจตุลาการ ในปีพ.ศ. 2513 บทบาทลักษณะนี้เป็นการพิทักษ์ความถูกต้อง เป็นการแสดงปฏิกริยาต่อปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วในสังคม และเป็นการประท้วงเฉพาะกรณี ไม่มีการต่อเนื่องอย่างเป็นระบบและไม่ได้เกิดจากความริเริ่มในการสร้างประเด็นปัญหาในการเคลื่อนไหว ส่วนการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ชัดเจน เป็นการแสดงออกทางด้านความคิดผ่านทางบทความ หรือ

ชื่อเขียนต่าง ๆ เกิดขึ้นในช่วงปลายของยุคสมัย เช่นการออกหนังสือ "ภัยขาว" ต่อต้านการ รุกรานทางด้านทหารและงานวิชาการของประเทศสหรัฐอเมริกา ของกลุ่มสหภาพน้ำโตม และ หนังสือ "วสันตวิชนี ฉบับภัยเขียว" ต่อต้านเผด็จการทหารของ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ การเริ่มมีบทบาททางการเมืองเกิดขึ้นในช่วงของเหตุการณ์สำคัญในสังคมไทยหลาย ประการ เช่น การสิ้นชีวิตของ โกมล คีมทอง เพราะถูกลอบฆ่าโดยตำรวจแน่ชัดว่าเป็นฝีมือ ของฝ่ายไหนและจับตัวคนร้ายไม่ได้ การที่สื่อมวลชนรวมทั้งนักคิด นักเขียนอิสระให้ความสำคัญกับ เยาวชนคนรุ่นใหม่มากขึ้น ตลอดจนอิทธิพลของประเทศสหรัฐอเมริกาที่แทรกซึม ไปแทบทุกส่วนใน สังคมไทย และปัญหาความยากจนของประชาชนภายหลังการเร่งรัดพัฒนาประเทศ เหตุการณ์ เหล่านี้ได้สร้างแนวความคิดใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในกลุ่มนิสิตนักศึกษา เกิดกระแสความสนใจทาง สังคมและการเมืองมากขึ้น เริ่มตระหนักถึงความสำคัญถึงพลังของตนเอง กระแสความรักชาติ เพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันก็สิ้นหวังกับหลักประกันที่รัฐจะให้กับพลเมือง โดยเฉพาะคนที่มีอุดมคติ และเสียสละแก่ประเทศชาติอย่างแท้จริง

ทางด้านองค์กรนำของนิสิตนักศึกษานั้น สโมสรนิสิตนักศึกษาซึ่งเป็นองค์กรที่เป็นทาง การ ไม่ได้ได้รับการยอมรับเท่าที่ควร เพราะสโมสรไม่มีบทบาทในการสร้างสรรค์อย่างแท้จริง จัดแต่กิจกรรมบันเทิงและประเพณีประจำปีเท่านั้น องค์กรที่มีบทบาทกันอย่างแท้จริงก็คือ ศูนย์ กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย และกลุ่มอิสระที่เกิดขึ้นจำนวนมากตามมหาวิทยาลัยต่าง ๆ

ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (ศนท.) เป็นองค์กรนำที่เป็นทางการ ก่อตั้ง จากแรงผลักดันของกลุ่มอิสระ โดยมีแนวความคิดขึ้นเมื่อมีการตั้งกลุ่มสังเกตการณ์การเลือกตั้ง ปีพ.ศ. 2512 เห็นสมควรมีองค์กรที่เป็นศูนย์กลางของนิสิตนักศึกษาทั่วประเทศ ภายหลังจาก นั้นได้มีการจัดสัมมนาและพูดคุยกันในเรื่องนี้อีก 2 ครั้ง คือ ปีพ.ศ. 2512 ซึ่งจัดโดยชุมนุมสัมมนา คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในเรื่อง "บทบาทนักศึกษาในการพัฒนาประเทศ" และในปีพ.ศ. 2513 โดยสมาคมบริการศึกษานานาชาติ (WUS) แห่งประเทศไทย ในที่สุด มีมติก่อตั้งในวันที่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2513

ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ ยุคแรก (ปีพ.ศ. 2513-2515) ไม่มีกิจกรรมทางสังคม มากนักจะมีบทบาทมากขึ้นบ้างก็คือ การหาทุนช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัย และการจัดแนะแนว นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายทั่วประเทศ ดังนั้นศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ ก็ยังไม่ได้รับการ ยอมรับ เช่นเดียวกับสโมสรนิสิตนักศึกษา ในช่วงนี้มีเลขาธิการของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา 3 คน

ดังนี้ นายโกศล โรจนพันธ์ นายชัยวัฒน์ ภักดิ์นิลรัตน์ และนายภาณุมาศ มუნนาค จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ทั้งสามคน

สำหรับกลุ่มอิสระนั้น เป็นการแตกตัวจากกลุ่มอิสระยุคแรก กลับเข้าไปตั้งกลุ่มอิสระภายในมหาวิทยาลัย ซึ่งเกิดขึ้นหลายกลุ่ม ระยะเวลาจะแสดงออกถึงการต่อต้านระเบียบแบบแผน กฎข้อบังคับ และคุณค่าที่สังคมยอมรับ โดยมีความเบื่อหน่ายสังคมมหาวิทยาลัยเป็นแรงผลักดัน ระยะเวลาที่มีกลุ่มก้าวหน้าเข้าไปมีบทบาท จึงเกิดแนวคิดที่จะมีบทบาทในการนำนิสิตนักศึกษา จึงเปลี่ยนแปลงตัวเองใหม่ ปรับเข้าหานิสิตนักศึกษาทั่วไปมากขึ้น และมีการรวมตัวของกลุ่มอิสระหลาย ๆ กลุ่ม เพื่อให้เป็นกลุ่มใหญ่ มีพลังที่จะผลักดันบทบาทในการนำนิสิตนักศึกษาได้อย่างแท้จริง และได้เคลื่อนไหวก่อตั้งศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาได้เป็นผลสำเร็จ เป็นองค์กรนำที่เป็นทางการ แต่ไม่สามารถเข้าไปควบคุมการดำเนินงานได้ ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ ซึ่งมีกรรมการประกอบด้วยตัวแทนจากสโมสรนิสิตนักศึกษาต่าง ๆ ซึ่งในยุคนั้นยังไม่มีความมีบทบาทในทางสร้างสรรค์ ดังนั้นศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาฯ ก็มีลักษณะไม่แตกต่างจากสโมสรในมหาวิทยาลัย กลุ่มอิสระจึงกลับเข้ามามีบทบาทภายในมหาวิทยาลัย โดยมีการวางแผนการเคลื่อนไหวของนิสิตนักศึกษาย่ำเป็นขั้นตอน ทั้งแนวความคิด อุดมการณ์ ด้านการต่อสู้ยุทธวิธีต่าง ๆ เพื่อสร้างขบวนการนิสิตนักศึกษา

กิจกรรมของกลุ่มอิสระนั้น นอกจากการสนทนาหรือเสวนาทางด้านการเมือง สังคม เศรษฐกิจแล้วก็มีการจัดพิมพ์หนังสือรายสัปดาห์ออกจำหน่ายให้กับนิสิตนักศึกษา และเข้าร่วมการเคลื่อนไหวทางการเมืองด้วย กลุ่มอิสระในยุคนี้อาจมี อาทิ กลุ่มไซตัสใหม่ ชมรมรัฐศึกษา ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สภาอากาศแห่งประเทศไทย เกษตรศาสตร์ ชมรมวรรณศิลป์ และแนวร่วมนักศึกษา ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ชมรมคนรุ่นใหม่ ที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง ชมรมนิติศึกษา กลุ่มเศรษฐกรรม และสภาน้ำไอ้ม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

กลุ่มอิสระยุคนี้เป็นการรวมตัวกันภายในมหาวิทยาลัย และมีลักษณะที่ก้าวร้าว และแกร่งกว่ากลุ่มอิสระยุคแรก มีเป้าหมายในการดำเนินงาน คือ การพัฒนาพลังนิสิตนักศึกษา มีการจัดระบบ มีการวางแผนและการปฏิบัติที่เป็นจริงมากขึ้น มีความสนใจทางด้านสังคมและการเมือง ดังนั้นจึงทำให้สามารถเข้าไปมีอิทธิพลในขบวนการนิสิตนักศึกษาได้เป็นอย่างดี และอาจกล่าวได้ว่า กลุ่มอิสระยุคนี้เป็นจุดกำเนิดของขบวนการนิสิตนักศึกษาไทยยุคใหม่